

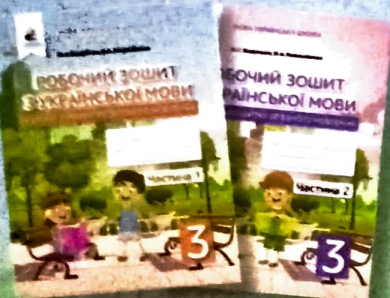
НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКТ

РОБОЧИЙ ЗОШИТ З УКРАЇНЬСЬКОЇ МОВИ

+ УРОКИ ІЗ РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ

Українська мова та читання
Підручник для 3 класу
Вашуленко М. С., Васильківська Н. А., Дубовик С. Г.

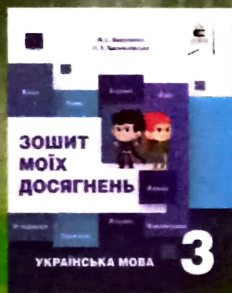
Робочий зошит з української мови
для 3 класу (у 2-х частинах)
Вашуленко М. С.,
Васильківська Н. А.

Тренажер з української мови
для 3 класу
Айзацька Н. І.

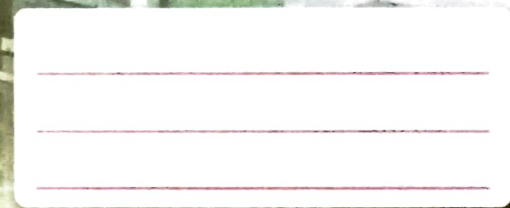
Навчаємось висловлюватися
Українська мова
Робочий зошит для 3 класу
Вашуленко М. С.,
Дубовик С. Г.

Зошит моїх досягнень
Українська мова
Робочий зошит для 3 класу
+ методика формульованого оцінювання
Вашуленко М. С., Васильківська Н. А.

У світі рідного слова.
Зошит із розвитку мовлення
Робочий зошит для 3 класу
Вашуленко М. С.,
Васильківська Н. А.

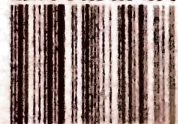

Частина 1

3

ISBN 978-966-983-153-8

9 789669 831538

З питань придбання навчально-методичної літератури можна звертатися:
ТОВ «ОСВІТА-ЦЕНТР+»
osvita-center.com.ua;
osvita@osvita-center.com.ua
Тел.: (044) 209-76-49; (099) 553-33-96;
(098) 961-73-18; (067) 401-75-41.

Схвалено для використання у загальноосвітніх навчальних закладах
комісією з педагогіки та методики початкового навчання
Науково-методичної ради з питань освіти Міністерства освіти і науки України
(лист Інституту модернізації змісту освіти від 27.07.2020 р. № 22.1/12-Г-685)

Вашуленко М. С.

В23 Робочий зошит з української мови. 3 клас (у 2-х частинах). Ч. 1 / М. С. Вашуленко,
Н. А. Васильківська — К. : Видавничий дім «Освіта», 2020. — 64 с.

ISBN 978-966-983-153-8.

УДК 811.161.2*кл3(075.2+076)

Посібник розроблено відповідно до програми з української мови для 3 класу закладів
загальної середньої освіти.

Зошит розрахований для систематичного використання не менше одного разу на
два тижні незалежно від підручника, за яким працюють учні.

ТЕКСТ

Урок 1. Що таке текст

1 Прочитай текст. Про що в ньому розповідається?

Україна! Слово незабутнє.
Ти моє минуле — славна Русь.
Ти моє сьогодні і майбутнє,
бо твоїм я іменем зовусь.

І. Січовик

✓ Добери до тексту заголовок і запиши його перед текстом.

2 Прочитай речення. Чи становлять вони текст?

Ромашку називають луговою царицею. Це найпрекрасніша у світі
квітка. Квіти — трав'янисті рослини. До рослин належать також дерева.
З дерева виготовляють папір. Папір виник дуже давно.

✓ Напиши чому.

3 Пронумеруй речення так, щоб склався текст.

- Воно відбилося від квочки й жалібно пищало.
- Підійшло тихенько до нього, притулилося й очі заплющило.
- На подвір'ї ходило курча.
- Побачивши kota, замовкло.
- Тепло йому біля котового колушка (За В. Сухомлинським).

Уроки 2–3. МЕТА, ТИПИ ТЕКСТІВ

- 1 Прочитай текст. Визнач, з якою метою його написано.

ЗАЙШЛО СОНЕЧКО

Сонечко зайшло. Потемніло поле. З яру розповідається присмерк по полях і луках. Розтікається, як річка. А на верхівці тополі спалахнули золоті іскорки. Це сонечко послало своє останнє привітання. Спалахнули і погасли. До побачення, сонечко! (В. Сухомлинський).

- ✓ Запиши відповідь за поданим початком.

Це текст опис. Мета цього тексту —

- 2 Прочитай текст, укажи, з якою метою його написано.

ДАВАЙ ЗАВЕДЕМО КИЦЬКУ

Побував маленький Лесик в гостях у бабусі Прісини. Весело там! Гуси гелґочуть, півні кукуракають, корівки, йдучи з пасовиська, поважно сопуть, несуть тепле молоко... У місті такого не побачиш. Та найбільше подружився Лесик із кицькою Муркою. Лагідна така кицька, пухнаста, удень грається чи дримає, а вночі мишей ловить.

- Тату, — каже Лесик, — знаєш що? Давай і ми заведемо кицьку!
— Навіщо? — питає тато.
— Щоб мишей ловила.
— Так у нас мишей нема.

Подумав-подумав Лесик, а тоді каже:

- А ми й мишей заведемо! (Г. Білоус).

- ✓ Продовж запис.

Це текст розповідь. Мета цього тексту —

- 3 Прочитай текст. Визнач його мету і запиши.

ЧОМУ ТИМКО ПОДРЯПАНИЙ

— Чому це ти подряпаний? —

Юрко Тимка пита.

Тимко йому відкажує:

— Та я ж купав kota!

— А я от не подряпаний,
хоч теж купав свого...

— Еге ж, ти не викручував
і не сушив його!

Грицько Бойко

- ✓ Доповни запис.

Це текст міркування. Мета цього тексту —

- 4 Подумай, що ти можеш розказати у тексті з такою назвою: «Яким має бути сучасний учень». Поділися з однокласниками та однокласницями своїми думками із цього приводу.

- ✓ Напиши, який тип тексту ти створив (створила).

- 5 Поміркуй, про що йтиметься у текстах із поданими назвами.

Назви текстів

1. Книга — джерело знань.
2. Як сова програла поєдинок.
3. Краса осіннього лісу.

Типи текстів

- Розповідь
Опис
Міркування

- ✓ Установи відповідність між назвою тексту і його типом за допомогою стрілок.
- ✓ Усно склади невеликий текст за однією з тем.

Розвиток мовлення. Докладний переказ

Примітка! Переказати докладно текст означає відтворити його зміст з усіма деталями.

- **1** Зазначте, у яких випадках слід використовувати докладний переказ тексту.

- 2** Прочитайте текст «Лісові сторожі» і два варіанти його переказу, написані різними учнями. Чий переказ тексту кращий і чому?

ЛІСОВІ СТОРОЖІ

Усе бачать, усе чують розумні ворони. Тому їх називають пильними лісовими сторожами.

Ось зі здобиччю в зубах біжить лісом вовк. Побачили вовка гострі на око ворони, закружляли над розбійником, закричали на все вороняче горло. Почув цей гвалт вовк. Вуха прищулив, хутчіше подався до свого лігва.

На березі лісового озера помітили ворони лисицю. Тихенько крадеться вона до пташиного гнізда. Знову закричали ворони на весь ліс. Злякалася, сховалася у темному лісі лисиця. Знає, що пильні лісові сторожі не дадуть їй розоряти гнізда (За І. Соколовим-Микитовим).

I варіант

Воронів називають пильними лісовими сторожами, бо вони все бачать і все чують.

Біжить лісом вовк зі здобиччю в зубах. Ворони побачили, закружляли над ним, закричали на все горло. Вовк почув цей крик, прищулив вуха і втік до свого лігва.

Коло озера помітили ворони лисицю, яка тихенько крадеться до пташиного гнізда. Вони знову закричали на весь ліс. Лисиця злякалася і сховалася в темному лісі. Вона знає, що лісові сторожі не дозволять їй руйнувати пташині гнізда.

II варіант

Воронів називають лісовими сторожами.

Побачили ворони вовка зі здобиччю і закричали. Вовк утік до свого лігва.

Побачили ворони коло озера лисицю. Знову закричали. Лисиця сховалася в лісі, бо знає, що ворони не дадуть їй розоряти гнізда.

- **3** Прочитайте прислів'я. Поясніть, як ви його розумієте.
Чия відвага, того й перемога.

- Доберіть синоніми до слова *відважний* і запишіть їх.

- 4** Прочитай текст. Поміркуй: це розповідь, опис чи міркування. Потрібне підкресли.

ПЕТРИК, СОБАКА І КОШЕНЯ

Маленький Петрик ішов стежкою в саду. Бачить, біжить назустріч чорний кудлатий собака.

Хлопчик злякався, хотів тікати. Та раптом до його ніг притулилося маленьке кошеня. Воно втекло від собаки і просить у Петрика захисту. Підняло голову до хлопчика і жалібно нявчить.

Петрикові стало соромно. Він узяв кошеня на руки і рішуче пішов собаці назустріч. Собака зупинився, злякано подивився на Петрика і сховався в кущах (За В. Сухомлинським).

- Дай відповіді на запитання.

1. Кого зустрів Петрик у саду?
2. Чому хлопчик хотів тікати?
3. Яким був собака?
4. Чому Петрик не втік?
5. Яким у вашій уяві постає кошеня?

6. Чому хлопчикові стало соромно?
7. Як він захистив кошеня?
8. Чому собака злякався Петрика?
9. Як по-іншому можна назвати оповідання?

 5 Пронумеруйте пункти плану в тій послідовності, у якій будете переказувати текст.

Кошеня просить захисту.

Петрик захистив кошеня.

Запишіть план тексту.

Зустріч Петрика із собакою.

Собака сховався в кущах.

Blank writing area with a grid of lines for planning the text.

Який пункт плану буде зачином? Які пункти плану належать до основної частини? Який пункт плану є кінцівкою?

6 Випиши з тексту слова, які автор використав, щоб не повторювати слово *Петрик*.

Blank writing area with a grid of lines for copying words.

Добери синоніми до слів.

Раптом —

Притулилося —

Рішуче —

Blank writing area with a grid of lines for synonyms.

7 Прочитай частини тексту до складеного плану, підготуйся детально відтворити текст.

8 Запиши переказ тексту. Відповідь на кожен пункт записуй з абзацу. Зверни увагу, як пишуться слова: *стежною, назустріч, притулилося, втекло, нявчить, рішуче, сховався*.

Blank writing area with a grid of lines for retelling the text.

9 Перевір написане. Якщо знайдеш помилки, виправ їх.

10 Пригадайте прислів'я про відвагу, які ви знаєте.

Слово про слово

Лігво — заглиблення в землі, де живе тварина.

Гвалт — сильний крик, прохання про допомогу.

Урок 4. ЗАСОБИ ЗВ'ЯЗКУ РЕЧЕНЬ У ТЕКСТІ

- 1 Прочитай і відгадай загадку. Відгадку запиши.

Вірно людям я служу,
їм дерева стережу,
дзьоб міцний і гострий маю,
шкідників ним добуваю.

- 2 Прочитай речення. Чи можна їх вважати текстом. Чому?

Дятел лікує дерева. Цілий день він оглядає свою ділянку. Птах перелітає з дерева на дерево, заглядає в кожну щілину. Жодна шкідлива комаха не сховається від дятла.

- ✓ Які слова в тексті використано, щоб пов'язати речення одне з одним і уникнути повтору слова *дятел*? Запиши ці засоби зв'язку.

- 3 Прочитайте речення. Щоб пов'язати їх між собою, треба вставити слова, близькі за значенням до слова *білочка*.

З настанням зими важко жити лісовим мешканцям.

Тільки _____ зима не страшна.

Багато їжі запасла _____ на зиму. Ще восени _____ збирала і сушила на сучках гриби. Насіння, жолуді, горіхи _____ сховала у дуплі старого дуба.

Добре підготувалась _____ до зими.

- ✓ Поміркуйте, як би сприймався текст, якщо б у ньому замість усталених слів використати лише слово *білочка*?
- ✓ Подумайте: усталені слова допомагають пов'язувати лише речення тексту чи ще і його частини?

Урок 5. БУДОВА ТЕКСТУ

- 1 Пригадай, з яких частин складається текст. Запиши їх.

1. _____
2. _____
3. _____

- 2 Прочитай запис. Що заважає сприймати його як текст?

- Це означає, що осінь буде холодна.
- Здавна люди навчилися передбачати погоду.
- Мурашки рано ховаються в мурашник. Перелітні птахи з півночі рано з'являються в наших краях. Заєць і білка поспішають змінювати свої шубки на білі (*З журналу*).
- ✓ Пронумеруй частини так, щоб утворився текст.
- ✓ Добери і запиши заголовок перед текстом.

- 3 Прочитай запис. Чи можна вважати його текстом?

З африканської пустелі Калахарі. Колись, у давнину, коли цю пустелю можна було перейти з караванами верблюдів, кавун був джерелом вологи для людей і тварин. Ця пустеля — його батьківщина (*За Н. Надєждіною*).

- ✓ Якої частини бракує цьому текстові? _____
- ✓ Який із поданих зачинів найбільше відповідає цьому текстові? Чому?

Зачини

Типи текстів

Кавун дуже корисний.

Ти знаєш, звідки родом кавун?

Поглянь, який кавун красивий!

- ✓ Визнач, який це текст (розповідь, опис, міркування) і впиши в рядок на-впроти відповідного зачину. Напиши також, яким текстам відповідають два інші зачини.

Урок 8. Побудова тексту-міркування

1 За допомогою ліній установи відповідність.

Твердження

Оцінка, враження тощо

Доказ

Думка, яку потрібно довести

Висновок

Доведення

2 Пронумеруй подані частини так, щоб утворився текст.

Підсніжник. Знаєте, чому так назвали цю рослину?

Тому і зветься квіти підсніжниками.

Виявляється, ця ніжна квітка не боїться морозу. Росте під сніговою ковдрою. Варто пригріти весняному сонцю, як вона зразу ж випускає з-під снігу гострий листочок. І незабаром уся галявина вкривається білим цвітом.

Постав запитання до цього тексту і визнач, який це текст: розповідь, опис, міркування (потрібне підкресли).

Із пропонованих заголовків вибери той, який найбільше підходить до нашого тексту.

Весняна квітка.

Чому квітка зветься підсніжник?

Підсніжник.

Люблю підсніжники!

3 Зверни увагу на подані частини тексту і впізнай за ними, який це може бути текст: розповідь, опис, міркування (потрібне підкресли).

Присутність у лісі мурашок — запорука його здоров'я.

Мурашки — дуже корисні комахи, тому їх слід оберігати.

Допиши основну частину тексту так, щоб довести твердження про користь для лісу від присутності мурашок.

Урок 9. СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЗА ОЗНАКАМИ ТЕКСТІВ РІЗНИХ СТИЛІВ

1 Прочитай текст. Добери до нього заголовок і запиши.

Blank lined area for writing a title and notes.

Багато птахів восени відлітають у вирій. Що змушує їх покидати рідні домівки?

По-перше, з настанням зими ховаються дрібні тварини, впадають у сплячку різні комахи, які є основним кормом для багатьох птахів. По-друге, насіння і плоди, які залишаються на деревах, під снігом, стають непомітними. По-третє, замерзають водойми, ставки, де птахи здобувають собі їжу.

Нестача поживи змушує перелітних птахів відлітати у теплі краї.

Користуючись довідкою, напиши, для чого створено цей текст.

Цей текст написано, щоб

Blank lined area for writing the purpose of the text.

Довідка: обмінятися особистими думками; повідомити про щось стисло, конкретно; передати наукову інформацію; яскраво змалювати предмет.

 2 Прочитайте розмову дівчаток. Поміркуйте, чия допомога є справжньою.

ПОМІЧНИЦІ

Оля і Ліда гуляли у дворі. Побачила Оля, як сусідка тітка Дарія розвішує білизну і сказала подрузі:

— А я сьогодні мамі допомагала.

— Що ж ти робила? — запитала Ліда.

— Тарілки витирала, ложки, виделки.

— А я, — похвалилася Ліда, — черевички почистила.

— Мамі? — поцікавилась Оля.

— Ні, собі.

- Хіба ж то допомога мамі?
- Звичайно, — відказала Ліда. — У мамі ж тепер роботи менше буде. А ви як гадаєте? (О. Буцень).
- ✓ Користуючись довідкою із вправи 1, напиши, для чого створено текст.

Цей текст написано, щоб

- 3 Прочитай текст. Спробуй уявити те, що автор описує.

ДОЩИК

Скаче дощик по долині, зупинився на стежині.
із сонечком подружився — у веселку перелився.

Б. Чепурко

- ✓ Користуючись довідкою із вправи 1, напиши для чого створено текст.

Цей текст написано, щоб

- 4 Прочитай подану інструкцію.

УТВОРИ НОВЕ СЛОВО

Ведучий називає слово. Гравці записують і утворюють із нього нові слова, змінивши в записаному слові лише одну якусь букву. Наприклад: голка → гілка → галка → палка → ...

Цей текст написано, щоб

- ✓ Пограй у цю гру із членами своєї родини.

Урок 10. Побудова тексту-опису

- 1 За допомогою ліній установи відповідність.

Зачин

Висновок

Основна частина

Опис окремих ознак

Кінцівка

Загальне враження

- 2 Прочитай заголовок тексту. Чи можна з нього дізнатися, про кого буде розповідатися?

ЗЕМЛЯНИЙ ЗАЄЦЬ

Земляний заєць — невеликий своєрідного вигляду звірок із родини тушканчикових. Довжина його тіла приблизно 22 см. Тулуб короткий, велика голова з тупою мордочкою, великі заокруглені вуха, відігнуті наперед, великі круглі очі й довгі вуса — вібриси. Задні лапи довгі, сильні з видовженими стопами. Передні лапи у земляного зайця коротенькі. Довгий тонкий хвіст перебільшує довжину тіла, закінчується широкою китицею. Забарвлення волосяного покриву зверху буровато-сіре з іржавим відтінком. Горло, груди і черво білі. Китиця хвоста яскраво-біла із чорною основою. Звірятко хоч невеличке, проте симпатичне і спритне (За О. Корнесвим).

- ✓ Визнач, який це текст: розповідь, опис, міркування, есе (потрібне підкресли).
- ✓ Визнач у тексті зачин, основну частину і кінцівку. Зачин і кінцівку підкресли.
- 3 Відгадай загадку. Відгадку запиши.

Хитра, пухнаста, руда.

Хто це? Спробуй відгадай!

- ✓ Які слова тобі допомогли відгадати, хто це?
- ✓ Усно склади свою загадку про зайчика.
- 4 Придумай незвичайне звірятко. Спробуй описати вигадану тобою тваринку так, щоб учні та учениці класу змогли її уявити.

Розвиток мовлення. Художній опис зайця (за СВІТЛИНОЮ)

Пригадай! У **тексті-описі** вказуються характерні ознаки якогось предмета, особи, природи, явища тощо. До описового тексту можна поставити питання **який?**

- 1 Прочитай загадку. Запиши слово-відгадку. Поясни свою відповідь.

Довгі вуха, кущий хвіст,
невеличкий сам на зріст.
На городі побував —
нам капусту попсував.

Довгі ноги скік та скік...
Ми погнались — він утік...

- ✓ Що ти знаєш про зайця, його звички?
✓ Пригадай загадки про зайця, які ти знаєш.
- 2 Прочитай і скажи, який це текст: розповідь, опис чи міркування (потрібне підкресли).

Засць сірий — найпоширеніший звір нашої фауни з ряду зайцеподібних. Тіло його струнке, стиснуте з боків, завдовжки понад 60 см. Голова невелика, а вуха довгі, більше довжини голови, загострені на кінцях. Очі опуклі, містяться по боках голови. Кінцівки зайців пристосовані до швидкого бігу, і тому задні ноги міцні, майже вдвічі довші від передніх. Тулуб у зайців закінчується коротеньким хвостом. Забарвлення волосяного покриву тьмяне, сірувато-буре (За О. Корнеєвим).

- ✓ Поміркуй, який це текст: науковий чи художній (потрібне підкресли).
- 3 Розглянь світлину зайця. Поміркуй, що треба вказати, які ознаки охарактеризувати, щоб створити художній опис звірятка.
- 4 Пригадай за таблицею будову тексту-опису та зміст його складових частин.

Зачин	Загальне враження	<i>Засць — невеличке, гарне звірятко.</i>
Основна частина	Опис окремих ознак: <i>голова, вуха, очі, носик, шубка, лапи, хвостик</i>	<i>невелика, ... , довгі, ... , великі, ... , маленький, ... , м'яка, ... , міцні, ... , куценький, ...</i>
Кінцівка	Висновок	

- ✓ До поданих ознак добери ще свої, які допоможуть описати зайчика.
- 5 Усно побудуй текст-опис за поданою схемою та опорними словами.
- 6 Напиши, які слова можна використати в тексті, щоб не повторювати слово *зайчик*.

Blank writing lines for exercise 5.

- 7 Запиши текст-опис.

Blank writing lines for exercise 7.

- 8 Перевір написане. Якщо знайдеш помилки, виправ їх.

Урок 11. Абзац

- 1 Прочитай текст. Подумай, чому він так називається.

НЕ ДРАЖНИ ВЕРБЛЮДА

Ходив верблюд степом. Тягнув на горбах важкі в'юки. Страшенно втомився, навіть схуд. Нарешті привели його додому на відпочинок. Ось він лежить у хліві, ноги під себе підібгав. Сіно, солому жує. Такий спокійний, наче до всього байдужий. Та стережися лишень, не дражни його, бо тварина розсердиться й на тебе плюне (Є. Чарушин).

- ✓ Пропонований текст поділи на абзаци. Познач олівцем, де зачин, основна частина, кінцівка тексту.
- ✓ Яке запитання можна поставити до цього тексту?
- Який? Чому? Як це сталося? Яка моя думка?

- 2 Прочитай текст. Добери і запиши до нього заголовок.

Першу у світі технологію виготовлення екопаперу з листя дерев створив українець Валентин Фречка.

Старшокласник із села Сокирниця Закарпатської області винайшов спосіб, як переробляти опале листя в папір. На отриманому таким чином папері можна друкувати, писати, малювати олівцем, фломастерами і навіть фарбами. Можна використовувати цей папір також для виготовлення пакувальної продукції, як-от екопакети, упаковки для яблук, яець.

Цей винахід є унікальним, бо дозволить скоротити вирубування лісів, а також вирішити питання зі спалюванням листя.

- ✓ Познач, який це текст.
- Розповідь Міркування
- Опис Есе

- ✓ Напиши, скільки абзацив у цьому тексті _____. Спробуй розділити основну частину тексту на два абзаци: олівцем зроби відповідну позначку.

Урок 12. План

- 1 Прочитай заголовок тексту. Подумай, про що може йтися в тексті з такою назвою.
- ✓ Прочитай текст. Звір свої передбачення із прочитаним.

ЗАСТІВКА-ЛИПУЧКА

Швейцарський інженер Жорж де Местраль полюбляв гуляти зі своїм собакою на природі. Після прогулянок йому часто доводилося вибирати зі свого одягу та з шерсті пса набридливі реп'яхи.

Якось Местраль зацікавився, як реп'яхам вдається так добре триматися, і роздивився маленьку коробочку під мікроскопом. Виявилось, що коробочки рослини вкриті маленькими гачками, саме тому вони так міцно чіпляються.

Так у Жоржа Местраля ще 1941 року з'явилася ідея зробити застібку-липучку (За Л. Лавренюк).

- ✓ Склади і запиши план тексту.

1. _____

2. _____

3. _____

- 2 Прочитай текст. Добери до нього заголовок (усно).

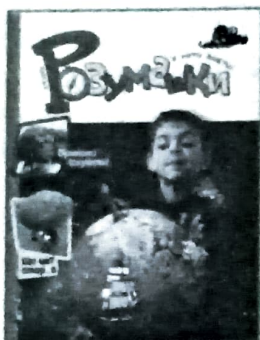
Літній день жайворонком видзвонював, застеляв квітчастим килимом зелений луг. На затагнутому ряскою озерці білою зіркою розпустилася лілія. Вона сяє, ніби корона водяної царівни. А може, то сама водяна царівна обернулася квіткою й виглядає свого принца? (За Є. Шморгуном).

- ✓ Поділи текст на абзаци за поданим планом. Відокрем абзаци олівцем.

1. Чарівний день.
2. Прекрасна квітка.
3. А може, то водяна царівна?

Урок 13. РОБОТА З МЕДІАТЕКСТАМИ

- 1 Розглянь обкладинки дитячих журналів і газет. Познач, які з них тобі відомі. Які ти ще знаєш журнали і газети для дітей?

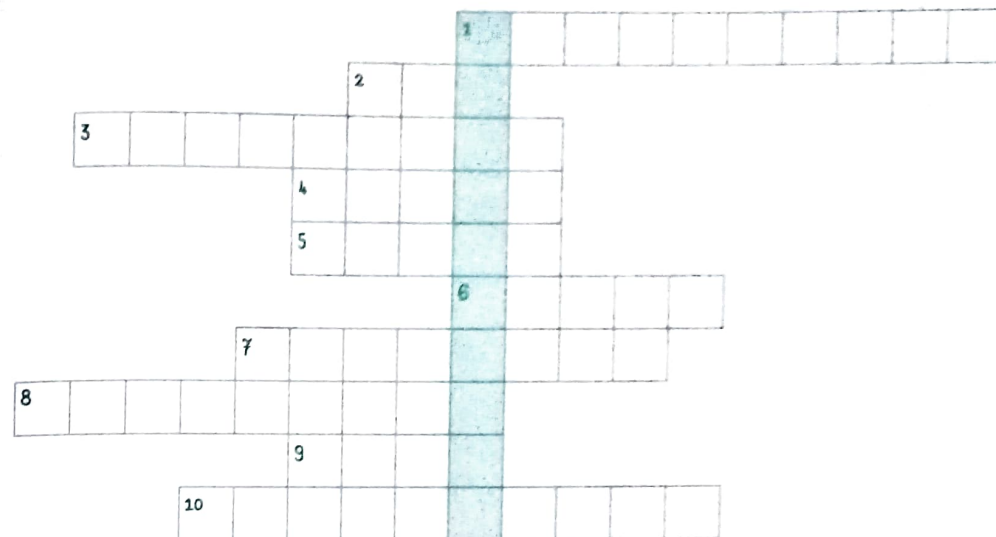

- ✓ Дай відповіді на запитання.

- 1) Чи любиш ти читати дитячі періодичні видання? Чому?
- 2) Які із журналів, газет тобі особливо подобаються? Чим саме?
- 3) Які рубрики є твоїми улюбленими? Чому?

- 2 Розв'яжи кросворд.

- 1) Текст, до якого можна поставити запитання «Чому?».
- 2) Текст, до якого можна поставити запитання «Що я думаю про це?».
- 3) Текст, до якого можна поставити запитання «Що трапилось?» («Як це сталося?»).
- 4) Способи і засоби передачі інформації споживачеві.
- 5) Частина тексту, відокремлена відступом праворуч на початку рядка.
- 6) Зв'язані за змістом речення.

- 7) Засоби масової інформації.
- 8) Його можна дібрати до тексту, але не можна дібрати до окремих речень.
- 9) Текст, до якого можна поставити запитання «Який?».
- 10) Будь-який носій інформації (текст, зображення, аудіозапис).

- ✓ Прочитай утворене по вертикалі слово.

- 3 Прочитай види медіатекстів. Доповни запис, якщо можеш.

Друкований текст у пресі; зображення в кіно, на телебаченні; повідомлення по радіо; світлини; реклама...

Handwriting practice lines consisting of four horizontal lines (top solid, middle dashed, bottom solid, bottom dashed) with diagonal lines forming a grid pattern.

- ✓ Дай відповіді на запитання.

- 1) Як медіатекст може вплинути на людину?
- 2) Наведи приклади впливу на тебе.
- 3) Як можна захистити себе від небажаного впливу?

Речення

Урок 1. Речення

- 1 Розбий ланцюжок вертикальними лініями на окремі слова. Прочитай, що утворилося.

БЕЗМОВИНЄМАЄНАРОДУ.

- ✓ Напиши, зі скількох слів складається це речення _____.
- ✓ Спиши утворене прислів'я. Поясни, як ти його розумієш.
- ✓ Які ще прислів'я про мову ти знаєш?
- 2 Прочитай. Подумай і напиши, скільки тут речень. _____.

Наталочка виручила бджілку з біди бджілка хотіла напитися і впала в бочку з водою дівчинка кинула на воду листочок вилізла на нього бджілка, обсушила крильця й полетіла.

- ✓ Після кожного речення постав крапку.
- ✓ Прочитай утворений текст. У кінці кожного речення знижуй голос і роби паузу
- 3 Прочитай. Доповни загадку словами. Відгадай її.

У темнім лісі проживає,
довгий хвіст пухнастий _____,
їй на місці не сидиться,
а зовуть її _____.

- ✓ Зі словом-відгадкою склади і запиши речення.

Уроки 2–3. Види речень за метою висловлювання та інтонацією

- 1 Прочитай речення. Визнач, яким воно є за метою висловлювання та інтонацією.

Діти люблять і шанують книжки.

- ✓ За змістом цього речення побудуй і запиши питальне і спонукальне речення.

- ✓ Спробуй якесь із цих речень вимовити з особливим почуттям.

- 2 Запиши відповіді на подані запитання. У кожному реченні підкресли слова, які є відповіддю на запитання.

- 1) Хто є найвірнішим **другом** для тебе?
- 2) Чи можна вважати **другом книжку**?
- 3) Чи **любиш** ти читати книжки?
- 4) **Які** книжки ти любиш читати?

Розвиток мовлення. Твір-розповідь «По гриби» (за фрагментом тексту)

Пригадай! У тексті-розповіді про когось або про щось розповідається. До розповідного тексту можна поставити запитання що трапилося? (як це сталося?).

1 Прочитай вірш Маргарити Івенсен. Уяви те, про що в ньому йдеться.

Візьмемо до рук козубочки,
разом до лісу підем.

Пахнуть стежки і пеньочки
смачно грибком і дощем.

✓ Дай відповіді на запитання.

1. Чим приваблює осінній ліс?
2. Що в ньому можна побачити?
3. Які звуки почути?

4. Які запахи відчути?
5. Чи ходив/ходила ти в ліс по гриби?
6. Чи знаєш, як їх треба збирати?

2 Прочитай вірш. Поясни, чому слід залишати корінець гриба.

Їх рвати з коренем не треба.
Коли ж про це забудеш ти,
грибки образяться на тебе
і більш не схочуть тут рости.

Н. Забіла

✓ Напиши, які їстівні гриби ти знаєш. Скористайся малюнками.

Handwriting practice grid with dashed lines for writing.

3 Розкажи, яких тварин можна зустріти в осінньому лісі.

4 Прочитай уривок із твору «По гриби». Подумай, із ким трапився цей випадок і що саме трапилося.

Та тільки дівчинка нахилилася за грибом, як у кущах щось зашелестіло...

✓ Дайте відповіді на запитання.

1. Хто міг зашелестіти в кущах?
2. Що він (вона) там робив (робила)?
3. Як відреагувала дівчинка?

5 Пригадайте будову тексту-розповіді.

6 Розгляньте малюнок.

✓ Поміркуйте і розкажіть.

1. Що було з дівчинкою до того, як вона нахилилася за грибом?
2. Як дівчинка збирала гриби? Що трапилося далі?
3. Чим усе закінчилося?

7 Складіть план. Запишіть його.

Handwriting practice grid with dashed lines for writing a plan.

8 Усно побудуйте твір-розповідь за складеним планом. За потреби скористайтеся опорними словами.

- Погожий день; пахне грибами, сосною хвоєю, м'ятою.
- Чудова галявина; опале листя; царство грибів; гриб-карапуз.

- Оленка злякалася; цікавість поборолася страх; несподівана зустріч.
- Неповторні враження; щасливе повернення додому.

9 Запиши твір-розповідь. Кожен пункт плану пиши з абзацу.

Blank writing area with a grid of dashed lines for handwriting practice.

10 Перевір написане. Якщо знайдеш помилки, виправ їх.

Слово про слово

Козубок — кошик.

Карпуз — гриб із товстою ніжкою.

Уроки 4–5. ЗВЕРТАННЯ. РОЗДІЛОВІ ЗНАКИ ПРИ ЗВЕРТАННЯХ

1 Прочитай усмішку. Зверни увагу на її назву.

ПОМІЧНИК

- Грицю, що ти робив?
- Нічого.
- А ти, Михайле?
- Я йому допомагав.

✓ До кого звертається автор у цьому тексті? Звертання випиши.

Blank writing area with a grid of dashed lines for handwriting practice.

2 Прочитай уривок із вірша Костянтини Малицької. До кого авторка звертається у заголовку? Як це звертання виділяється на письмі?

ЗЕМЛЕ МОЯ!

Чом, чом, чом, земле моя,
чарує так мене краса твоя?

Тим, тим, тим, дитино, знай,
що води ці й ліси — твій рідний край!

Тут, тут, тут усі твої
найближчі серденьку і дороги!

✓ Знайди у вірші звертання разом із залежними словами та підкресли їх. Чим виділено ці звертання на письмі? Напиши.

Blank writing area with a grid of dashed lines for handwriting practice.

✓ Склади і запиши речення, уживаючи як звертання слова *земле*, *краю*.

Blank writing area with a grid of dashed lines for handwriting practice.

Урок 6. Члени речення

- 1 Розшифруй речення і запиши його.

Із редує сдаспа тевжо тясли.

- 2 Підкресли головні та другорядні члени речення.

- 3 Прочитай вірш Олександра Олеся. Напиши, скільки в ньому речень.

Гроза пройшла.

=====

Зітхнули трави.

=====

Квітки голівки підвели.

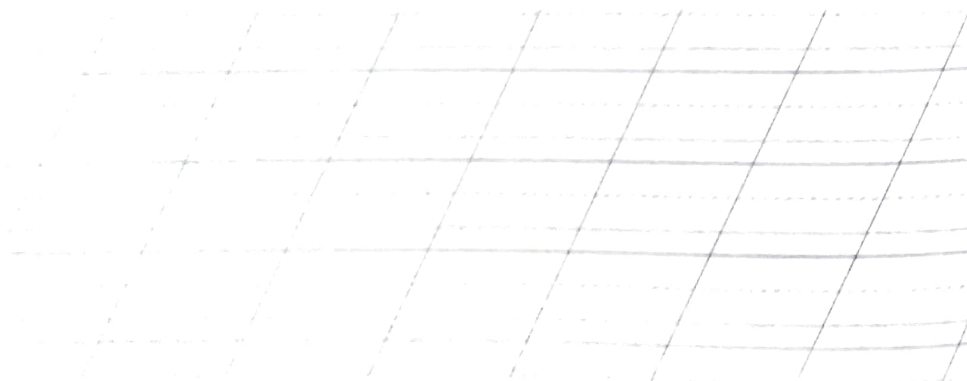
=====

- 4 За допомогою стрілок установи відповідність між реченнями і схемами.

- 5 За поданими схемами побудуй речення про осінь і запиши їх.

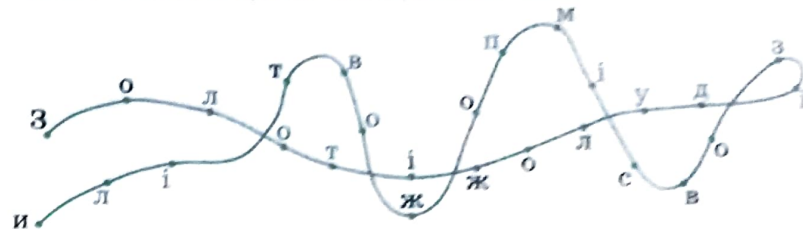
1. =====

2. =====

Уроки 7–8. Зв'язок слів у реченні

- 1 Пройди лабіринт, прочитай скоромовку. Вивчи її напам'ять.

- 2 Потренуйся швидко промовляти скоромовку. Назви головні та другорядні члени в цьому реченні.

- 3 Прочитай рядки з вірша Іванни Блажкевич. Скільки тут речень? _____

Осінь, осінь... Лист жовтіє.

З неба часом дощик сіє.

Червонясте, золотисте

падає з кленів листя.

- 4 Установи зв'язки між словами останнього речення.

Листя (що робить?) _____ ;

листя (яке?) _____ ;

падає (з чого?) _____ .

- 5 Прочитай і відгадай загадку.

От скажіть, хто у садочку

так забарвив всі листочки?

Хто це пензлем чарівним

гай зробив вмити золотим?

М. Пономаренко

- 6 Зі словом-відгадкою склади і запиши речення.

- 7 Підкресли головні та другорядні члени речення.

- 8 Між словами записаного речення усно встанови зв'язки

Розвиток мовлення. Текст-міркування «Книжка дорожча за найбільше багатство» (Твір за прислів'ям)

Приймай! У тексті-міркуванні висловлюються роздуми з приводу чогось, стверджується чи заперечується якась думка. До такого тексту ставимо питання чому?

- 1 Прочитай загадку. Запиши слово-відгадку. Поясни свою відповідь.

Дуже я потрібна всім —
і дорослим, і малим.
Всіх я розуму учу,
а сама завжди мовчу.

- ✓ Яку книжку ти зараз читаєш? Про що любиш читати? Чому?

- 2 Установи відповідність між частинами прислів'їв. З'єднай лініями. Поясни, як ти розумієш їхній зміст.

1. Книга вчить,	•	• цікаво жити.
2. З книжкою дружити —	•	• як на світі жить.
3. Бережи книжку —	•	• усе знати.
4. Книжки читати —	•	• джерело знань.

- 3 Прочитай тексти. Вкажи номер прислів'я із завдання 2 біля того тексту, до якого воно підходить.

Книги — морська глибина,
хто в них пірне аж до дна,
той, хоч труда мав досить,
дивнії перли виносить.

І. Франко

Потерпіть, будь ласка, книжко,
полікую я вас трішки.
Попідклею вам рани,
хай боліти перестане.

В. Багірова

- 4 Запиши прислів'я про книжку, які ти знаєш.

Blank writing area with a grid of dashed lines for writing proverbs about books.

- 5 Прочитай вірш. Розкажи, яке значення має книжка в житті людини.

ПІСНЯ ПРО КНИЖКУ

Ти, кохана книжко,
учиш нас, навчаєш,
про усякі дивні речі
нам оповідаєш.
Любо нас навчаєш,
як на світі жити,

батька, ньеньку шанувати,
рідний край любити.
Тож гукнімо, діти,
нашій книжці: — Слава!
В ній наука і розвага,
втіха і забава.

Ю. Шкрумеляк

- 6 Дай відповіді на запитання.

1. Чи можна вважати книжку порадником, помічником, другом, учителем? Поясни чому.
2. Чого навчає нас книжка?
3. Чи можна сказати, що книжка дорожча за найбільше багатство? Чому?

- 7 Усно побудуй твір-міркування про книжку за поданим початком (твердженням). Наведи свої докази. У висновку використай прислів'я про те, що книжку треба берегти.

8 Запиши твір.

Книжка дорожка за найбільше багатство.

9 Перевір написане. Якщо знайдеш помилки, виправ їх.

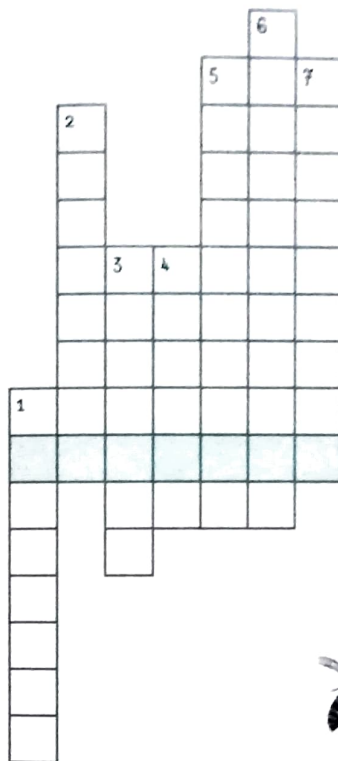
Слово про слово

Перли — коштовні прикраси, виготовлені з перламутрових зерен, узятих із черепашок морських молюсків.

Забáva — розвага.

Урок 9. Урок узагальнення

1 Розгадай кросворд.

1. Член речення, який вказує, що говориться про підмет.

2. Речення, у якому про щось запитується.

3. Речення, яке вимовляється з особливим почуттям.

4. Член речення, який вказує, про кого або про що говориться в реченні.

5. Речення, у якому про щось розповідається, повідомляється.

6. Речення, у якому висловлюється спонукання до дії.

7. Слово або сполучення слів, що називає того, до кого звертаються.

✓ Прочитай слово, яке утворилося по горизонталі.

✓ Склади із цим словом речення (усно).

2 Розгадай ребус.

✓ Зі словом-відгадкою склади і запиши розповідне, питальне і спонукальне речення. Постав потрібні розділові знаки. Підкресли головні члени в кожному реченні.

Урок 1. БАГАТОЗНАЧНІ СЛОВА

1 Прочитай вірші.

✓ Подумай, у яких значеннях ужито слово *сонечко*.

У ПОЛІ

1. Золотим промінням сяє
ясне сонечко з небес,
колоситься в полі жито,
і пшеничка, і овес.

Л. Гаєвська

СОНЕЧКО РІДНЕ

2. Мати — то сонечко рідне,
сонечко ясне, земне.
Слово її заповітне
гріє і живить мене.

І. Гнатюк

✓ Запиши значення цього слова. За потреби звертайся до тлумачного словника

Handwriting practice lines for the first task.

2 За допомогою тлумачного словника з'ясуй, скільки значень мають слова:

голова — _____ ;
живий — _____ ;
рукав — _____ .

✓ Запиши у відповідному рядку кількість значень кожного зі слів.

3 Складіть речення з іменником *язик*, уживаючи його в таких значеннях:
а) орган смаку; б) страва; в) полонений; г) верхівка полум'я.

✓ Одне з речень запишіть.

Handwriting practice lines for the second task.

Уроки 2–3. ПРЯМЕ І ПЕРЕНОСНЕ ЗНАЧЕННЯ СЛІВ

1 Прочитай вірш Леоніда Талалая. Добери до нього свій заголовок.

ДЕ СТОЯЛО ЛІТО

Облітає листя,
висохла трава.
Дивиться з ялиці
заспана сова.

Лис послухав тишу,
обійшов ярок,
кинувся на мишу,
а спіймав листок.

Стежечка розмита
повертає вбік.
Де стояло літо —
виріс боровик.

✓ Підкресли в тексті вірша слова, ужиті в переносному значенні.

2 Розбий ланцюжок вертикальними лініями на окремі слова. Прочитай, що утворилося.

УСОЛОДКОМУСНІДРІМАЮТЬЛІСИ.

✓ Поясни, як ти розумієш утворене речення.

✓ У якому значенні вжито слово *дрімають*?

✓ Склади і запиши речення, у якому це слово вжито у прямому значенні.

Handwriting practice lines for the third task.

3 Розгадай ребус.

Ж Т ” ”

✓ Зі словом-відгадкою склади і запиши речення.

Handwriting practice lines for the fourth task.

✓ Чи є у складеному тобою реченні слова, вжиті в переносному значенні? А в реченнях, складених твоїми однокласниками та однокласницями?

Уроки 4–5. Близькі за значенням слова – синоніми

1 З'єднай лінією слова, близькі за значенням, за зразком.

2 Прочитай вірш Оксани Сенатович. Як ти розумієш значення слова *базика*? Поясни.

БАЗІКА

Будував Базика дім —
сім дверей і вікон сім.
Торохтій допомагав:
язиком дошки тесав.
Метушився Пустомеля:
— Скоро будуть стіни й стеля!
І Пятякало не плакав:
— Я усе покрию лаком.
Балакуха щебетала,

нахвалялась, обіцяла
для гостей спекти в печі
піріжки і калачі.
В дім без вікон і дверей
Талалай скликав гостей.
На гостину гості йшли,
але... дому не знайшли,
ані даху, ні стіни...
Ось такі балакуни!

3 З тексту випиши всі синоніми до слова *базика*.

Grid for writing synonyms:

4 З одним зі слів усно склади речення.

5 Прочитай сталі сполучення слів. Як ти їх розумієш?

Ані пари з вуст, теревені гнути, взяти ноги на плечі, тримати язик за зубами, баяси точити, торочити небиліці, набрати в рот води, накивати п'ятами, дати ногам волю.

6 Із пропонованих висловів добери і підкресли синонімічні ряди до слів: мовчати — синім олівцем, говорити — червоним олівцем.

7 Які сталі звороти залишилися? Назви синонім, який можна до них дібрати.

Розвиток мовлення. Перебудова казки

Примітка! Казка — це оповідь про вигадані події, чарівні речі.
Літературна казка — художній твір, який належить конкретному авторові.
Народна казка автора не має, її створив народ.

1 Розглянь зображення обкладинок книжок із казками. Визнач, які з казок є народними, а які — літературними. Запиши їхні номери у відповідні рядки.

Народні казки: _____

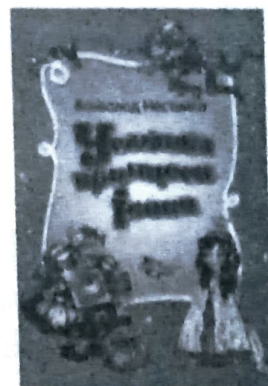
Літературні казки: _____

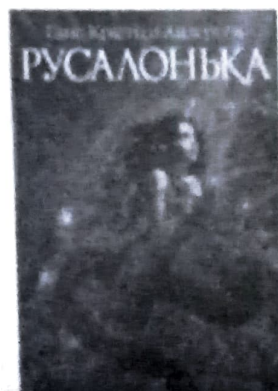
1

2

3

4

5

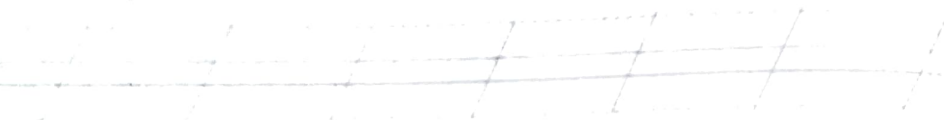
6

- 2 Про кого розповідається у згаданих казках? Випиши номери тих казок, у яких головними героями є лише тварини.

Казки про тварин: _____, _____, _____.

- 3 Доповни речення.

Характерною ознакою казок про тварин є те, що героями в них є

- Назви героїв улюблених казок про тварин. Яка їхня вдача, вчинки?

- 3 Прочитай казку. Про кого в ній розповідається?

КАШУ ВАРИЛА, ДІТЕЙ ГОДУВАЛА

У сороки було семеро дітей. Прилетіла вона додому, а діти кричать:

— Їсти хочемо!

— Підждіть, любі, я вам каші наварю.

Наварила сорока гречаної каші. Пахне каша, аж слинка у діток тече.

Наклала мати каші у сім тарілок, дала дітям ложечки, їдять дітки, мовчать. А сороці не вистачило каші, всю віддала дітям.

— Хай їдять, щоб не були голодні, а я полечу й щось собі їсти знайду (В. Сухомлинський).

- Дай відповіді на запитання.

1. Про кого розповідається в казці?
2. Як сорока ставиться до своїх дітей?

З чого це видно?

3. А як ставляться пташенята до своєї матері? Порівняй.

- 3 Познач ✓, яке із прислів'їв підходить до цієї казки.

Для ворони нема кращих дітей, як воронячі.

Мати сама не з'їсть, а дітей нагодує.

- 3 Обведи дужкою в тексті зачин, основну частину і кінцівку.

- 3 1 Перебудуйте казку по-новому, змінивши кінцівку і доповнивши основну частину так, щоб казка відповідала прислів'ю: «Де двоє їдять, там і третій наїсться».

- 3 За потреби скористайтеся одним із запропонованих нижче варіантів продовження казки. Поясніть, який із них зовсім не підходить, а який підходить найкраще.

I варіант

Вирішили пташенята зачекати, доки мама щось і для себе їсти знайде.

II варіант

Вирішили пташенята поділитися кашею з мамою.

III варіант

Вирішили пташенята полетіти шукати їжу для мами.

- 3 Усно продовжте казку. Починайте зі слів

Побачили діти, що мама не має чого їсти...

- 3 Уставте в казку діалог між героями. Розіграйте його.

- 3 Придумайте свій заголовок до казки.

- 5 Прочитай казку. Зверни увагу на поведінку героїв.

УМІЙ ПОЧЕКАТИ

Жили собі брат і сестра — півник та курочка.

Побіг півник у садок та й почав клювати зеленісіньку смородину, а курочка й каже йому:

— Не їж, півнику! Почекай, поки смородина достигне.

Півник не послухався, клював та й клював і наклювався так, що насилу додому дійшов.

— Ох! — кричить півник. — Лишенько моє! Боляче мені, сестричко, боляче!

Напоїла курочка півника м'ятою, приклала гірчичник, — і пройшло.

Видужав півник і пішов у поле; бігав, стрибав, зігрівся, спитнів і побіг до ручаю пити холодну воду; а курочка йому й гукає:

— Не пий, братику, почекай, поки прохолонеш!

Не послухався півник, напився холодної води, — і тут почала його трусити лихоманка; насилу курочка додому його довела.

Побігла курочка до лікаря, прописав лікар півникові гірких ліків, і довго пролежав півник у ліжку.

Поки хворів півник, уже й зима настала. Видужав півник і бачить, що річка льодом укрилася.

Схотілося півникові на ковзанах поковзатись; а курочка й каже йому:

— Ой, почекай, півнику! Дай річці зовсім замерзнути, тепер ще лід дуже тонкий, утопишся.

Не послухався півник сестри: покотився по льоду; лід проломився, а півник — шубовсть у воду! Тільки того півника й бачили (К. Ушинський).

❏ Скажи, якою була курочка, а яким — півник. Порівняй вчинки героїв.

❏ Поміркуй, чому так названо казку.

❏ Перебудуй казку по-новому, показавши, що півник змінив свою поведінку. Придумай щасливий кінець казки. Почни нову казку так:

Схотілося півнику на ковзанах поковзатись, але...

❏ Перевір написане. Якщо знайдеш помилки, виправ їх.

Уроки 6–7. Антоніми. Використання словників синонімів, антонімів

❏ З'єднай лініями слова, протилежні за значенням.

Мало	●	●	мир
працьовитий	●	●	знайти
війна	●	●	багато
загубити	●	●	ледачий

❏ Попрацюйте парами! Прочитайте висловлювання. Поясніть, як ви їх розумієте.

Маленька праця краща за велике безділля. Високо літає, та низько сідає. Краще гірка правда, ніж солодка брехня. Зароблена копійка краще за крадений карбованець.

❏ Знайди в цих висловлюваннях антоніми. Підкресли.

❏ Добери і запиши синонім і антонім до поданих слів. За потреби скористайся словниками.

Красивий —

Цікаво —

Сміятися —

❏ Які слова дібрали інші учні та учениці?

❏ Розгадай кросворд, уписавши відповідні пропущені слова.

1. Слова можуть мати пряме значення і ... значення.

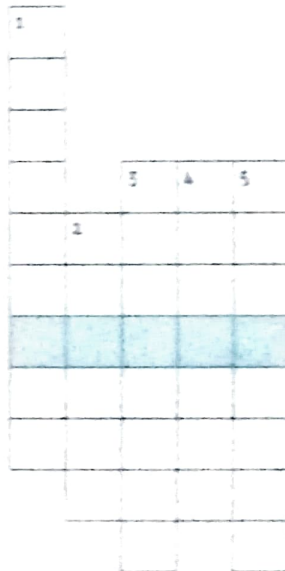
2. Слова можуть мати одне значення або ... значень.

3. Слова, близькі за значенням, називаються

4. Зібрання слів, розташованих у певному порядку, — це

5. Слова, протилежні за значенням, називаються

❏ Прочитай утворене слово і ти дізнаєшся назву розділу, який щойно вивчили.

Уроки 4–5. Спільнокореневі слова. Корінь слова

1 Попрацюйте у групах!

- ✓ Розгадайте ребус.
- ✓ До слова-відгадки доберіть і запишіть споріднені слова.

- ✓ Полічіть, скільки спільнокореневих слів ви дібрали всім класом.

2 Прочитай групи слів, поясни їхні значення.

Лис, лисий; рана, ранок; гора, горе; вода, водій.

- ✓ Чи можна вважати ці слова спільнокореневими? Чому?

3 Прочитай корені слів. Поміркуй, що вони можуть означати.

Спів-, чорн-, шир-, біч-, хат-.

- ✓ Усно добери слова з такими коренями. Одну групу спільнокореневих слів запиши.

4 Прочитай слова. Чи можна їх вважати спорідненими?

Голуб, голубка; сад, садок, посадка; хата, хатина, хатка.

- ✓ Визнач спільну частину (корінь) у кожній групі слів і познач її дужкою.

5 У поданих словах познач закінчення та основу.

Лікарня, вечірній, прихід, баранчик, житловий, жартівник, премудрий, дубок, прадід.

- ✓ Знайди інші слова, «заховані» у пропозованих словах. Підказку знайдеш у першому слові.

- ✓ Чи можна слова *лікар* і *лікарня* вважати спільнокореневими? Чому? А слова *лікарня*, *лікарні*, *лікарнею*? Поясни чому.

Розвиток мовлення. Вибірковий переказ

Пригадай! Переказати текст вибірково означає відтворити тільки якусь із частин пропозованого тексту.

1 Прочитайте казку. Про що в ній розповідається?

ЯК БІЛОЧКА ДЯТЛА ВРЯТУВАЛА

Серед зими потепліло, пішов дощ, а потім знову замерзло. Вкрилися дерева льодом, зледеніли шишки на ялинках. Немає чого їсти дятлові: стукає об лід, а до кори не достукається. Б'є дзьобом шишку, а зернятка не вилущуються.

Сів Дятел на ялині й плаче. Падають гарячі сльози на сніг, замерзають. Дивиться білка з дупла — дятел плаче. Стриб, стриб, прибігла до дятла.

— Чого це ти, дятле, плачеш?

— Немає чого їсти, білочко.

Шкода стало білочці дятла. Винесла вона з дупла велику ялинкову шишку. Поклала між стовбуром і гілкою. Сів дятел біля шишки та й ну довбати її дзьобом.

А білочка сидить біля дупла й радіє. І білченята в дуплі радіють. І сонечко в небі радіє (В. Сухомлинський).

- ✓ Поставте кілька запитань до тексту і дайте на них відповіді.

- ✓ Прочитайте переказ цього тексту, зроблений учнем (ученицею). Зверніть увагу, про що тут розповідається.

Переказ тексту

Побачила білочка дятла, який плакав, бо не мав чого їсти.

Жаль стало білочці дятлика. Винесла з дупла велику ялинову шишку. Поклала її між стовбуром та гілкою. Дятлик сів біля шишки та й почав довбати її.

А білочка сидить і радіє.

- ✓ Порівняйте поданий переказ із авторським текстом.

1. Чи можна цей переказ вважати повним? Чому?
2. Яку частину тексту переказав учень?
3. Як він розпочав свій переказ?
4. Чи можна було б цей переказ тексту розпочати так: «Серед зими потепліло, пішов дощ, а потім знову замерзло».

- 2 Прочитай текст. Зверни увагу на його заголовок.

ПОКИНУТЕ КОШЕНЯ

Хтось виніс із хати маленьке сіре кошенятко й пустив його на дорогу. Сидить кошеня та й нявчить. Бо хоче додому, до матусі. Проходять люди, дивляться на кошеня. Хто сумно хитає головою, хто сміється. Хто жаліє: бідне кошенятко, та й іде собі.

Настав вечір. Зайшло сонце. Страшно стало кошеняткові. Притулилося воно до куца та й сидить — тремтить. Поверталась із школи маленька Наталочка. Чує — нявчить кошеня. Вона не сказала ні слова, а взяла кошеня й понесла додому. Пригорнулося кошенятко до дівчинки. Замуркотіло. Раде-радісіньке (В. Сухомлинський).

- ✓ Дай відповіді на запитання.

1. Чому текст має таку назву?
2. Як автор зобразив покинуте кошеня?
3. Як люди поставилися до бідного звірятка?
4. Що зробила Наталя?
5. Як відреагувало кошеня?
6. Чи правильно вчинила Наталя?
7. Чи траплялися тобі подібні випадки? Розкажи.

- 3 Прочитай текст іще раз. Вибери із нього матеріал для переказу на тему «Як Наталочка врятувала кошеня».

- 4 Склади план вибіркового переказу. Вибери із запропонованих варіантів найвдаліші пункти плану. Обґрунтуй свій вибір.

1. Кошеня тремтить від страху.	1. Покинуте кошеня.
2. Наталя віднесла бідолаху додому.	2. Наталя забрала кошеня.
3. Раденьке кошенятко.	3. Кошеня зраділо.

- ✓ Запиши створений план.

- 5 Усно перекажи текст. Поміркуй, як ти його почнеш, як прив'яжеш основну частину до зачину, як завершиш текст.

- 6 Напиши слова, які можна використати в тексті, щоб не повторювати слово *кошеня*.

- ✓ Зверни увагу, як пишуться слова: *кошенятко, тремтіло, нявчить, раде-радісіньке*.

- 7 Запиши вибіркового переказ тексту на тему «Як Наталочка врятувала кошеня». Розпочни текст так:

Під кущем, недалеко від дороги, сиділо покинуте кошеня.

- 8 Перевір написане. Якщо знайдеш помилки, виправ їх.

Урок 6. Наголос

- 1 Прочитай загадку Леоніда Глібова. Доповни її словами з довідки і відгадай. Запиши слово-відгадку.

Ой, яка ж вона _____,
_____ і _____,
не звірятко — просто диво,
_____, _____,
вгору-вниз, на гілку, з гілки...
Хто ж це буде, діти? _____.

Довідка: гарненька, руденька, пишнохвоста, пустотливе, невгамовне.

- ✓ Постав знак наголосу у словах.

- 2 Подумай, як правильно наголошувати виділені слова. Поясни свою думку.

Гірко **плакати** — яскраві **плакати**; мала дівчина — мала друзів; цікаві **книжки** — немає **книжки**; рідні **сестри** — малюнок **сестри**; зарахувати **очко** — заплущила **очко**; рухатись на **захід** — **захід** сонця; шовкова **білизна** — **білизна** снігу.

- ✓ Спиши кілька сполучень слів (на вибір). У виділених словах познач наголос.

- 3 Побудуй і запиши словосполучення з поданими словами. Орієнтуйся на зразок.

Брати, брати. Гори, гори. Плачу, плачу.

Зразок: срібні дзвони, дзвони́ сильніше.

Урок 7. Загальне поняття про орфограму

- 1 Прочитай прислів'я. Поясни, як ти їх розумієш.

День в'язала, два дні лежала. Їсть, п'є, байдики б'є. П'ять днів не робить, а два відпочиває. Зробив на п'ятак, а зіпсував на гривню.

- ✓ Випиши слова з орфограмою «Написання апострофа».

- ✓ Доповни рядки слів своїми прикладами.

- 2 Прочитай текст. Вибери з дужок потрібну букву і підкресли її.

(Д, д)ніпро широкий, пісня солов'їна,
на каштанах — голуба роса...
(Р, р)ідний (К, к)иїв — серце (У, у)країни,
наша слава, гордість і краса.

І. Нехода

- ✓ Поясни орфограму в цих словах.

- 3 Прочитай текст, виправ у ньому помилки.

ВИШИВАНКА НАЗАРЧИКА

Вишивала молоденька
мати вишиванку,
а синочок, як вюночок,
біля неї зранку.
Усе вється, зазирає
цікава дитина.

— Виший, мамо, на сорочці
мені україну.
виший славних козаченьків
і квітів багато.
одягну я ту сорочку
на велике св'ято.

Є. Лещук

- ✓ Поясни, на які орфограми допущено помилки.

Урок 8. Вимова ненаголошених голосних звуків [е], [и] в коренях слів

- 1 Прочитай рядки з вірша Якова Щоголева.

Висне небо синє,
синє, та не те,
світить, та не гріє
сонце золоте.

- У виділених словах познач наголос. Вимов наголошені звуки. Поясни, як треба вимовляти голосні звуки [е], [и] під наголосом.

- 2 Прочитай прикмети. Поясни, як ти їх розумієш.

Якщо **восени** рано **нанесе** снігу, то і **весна** буде **рання**. Пізній **листопад** до **суворої** і **затяжної зими**. Осінь **бідна** на **гриби** — **зима** буде **багата** на сніг і морози.

- У виділених словах познач наголос. Підкресли букви, що позначають ненаголошені звуки [е], [и]. Поясни, як треба правильно вимовляти ці звуки. Прочитай прикмети вголос, правильно вимовляючи ненаголошені звуки.

- 3 Прочитай текст. Правильно вимовляй виділені слова.

ЛИСИЦЯ ТА ЇЖАК

Поверталася **лисиця** з невдалого полювання. У **животі** бурчить від голоду. Іде, **блискучими** оченятами **позирає**. Аж **назустріч** їй **їжак**.

— Здоров був, друже, — сказала **лисиця** і **підійшла** **близенько**.

— Здоровенькі й ви будьте, — **відповів** їжак.

— Як здоров'ячко?

— Та **спасибі, добре**, — **тихенько** промимрив їжачок і **згорнувся** в клубочок.

— Давно ми не бачилися, голубчику. **Давай** на **радощах** **поцілуємося**. **Згорнувся** їжак іще **тугіше** та **засопів**:

— Не можу, — **відповідає**. — **Я ще не вмивався** (з журналу).

- З п'ятого речення випиши слова, у яких є ненаголошені голосні [е], [и]. Поясни, як правильно їх вимовляти.

Уроки 9–10 Вимова і правопис слів з ненаголошеними [е], [и]

- 1 Розгадай ребус.

- Зі словом-відгадкою склади й запиши речення. Підкресли слова з орфограмою «Ненаголошені голосні [е], [и] в корені слова».

Blank handwriting practice lines for the first task.

- 2 За допомогою вертикальних ліній розбий ланцюжок на окремі слова. Прочитай, що утворилося. Як ти розумієш цю прикмету?

Коли листопад дереване обтрусив, зима суворою буде.

- Назви слова з ненаголошеними [е], [и], усно добери до них перевірні.

- 3 Пограємо у гру! Прочитайте подані слова з ненаголошеними [е], [и].

Бензин, крило, бетон, весло, метал, зерно, синіє, кипіти.

- Слід записати ці слова таким чином: на сходинках написати слова, що не перевіряються наголосом, а під сходинками — слова, що наголосом перевіряються. Виграє той, хто правильно і швидко виконає завдання, дійшовши до фінішу.

- Добери з орфографічного словника п'ять слів із ненаголошеними [е], [и], що не перевіряються наголосом. Запиши їх. Запам'ятай правопис.

Blank handwriting practice lines for the second task.

Урок 11. Застосування алфавіту

- 1 Запиши в абетковій послідовності п'ять імен (хлопчачих або дівчачих), які тобі найбільше подобаються.

Blank handwriting practice lines for writing names.

- 2 Підкресли слова з орфограмою «Ненаголошені [е], [и] в корені слова».

Тихо, темніє, лебідь, глибокий, зелений, розлилась, день, село, верба, медаль, пенал, чемпіон, темно.

- ✓ Випиши їх в абетковій послідовності.

Blank handwriting practice lines for writing words in alphabetical order.

- ✓ Підкресли слова з ненаголошеними звуками [е], [и], що не перевіряються наголосом.

- 3 Запиши в абетковій послідовності назви відомих тобі міст України.

Blank handwriting practice lines for writing city names in alphabetical order.

Урок 12. Вимова і написання слів зі звуками [ґ], [дж], [дз] [дз']

- 1 Прочитай скоромовку. Про що в ній говориться?

Джміль на склянку з джемом сів.
Ґедзь до нього підлетів,
і дзвінка пішла розмова.
Першим ґедзь промовив слово:
«Що, солодкий джем із грушки?»
«З'їм його я самотужки!»
Джміль дзижчав, що було сили,
поки склянку не закрили.

Ю. Турчина

- ✓ Випиши слова, у яких є сполучення букв дж, дз. Укажи, які звуки воно означає.

Blank handwriting practice lines for identifying digraphs.

- ✓ Підкресли слово з літерою ґ. Як правильно вимовити його?
✓ Знайди значення цього слова у тлумачному словнику.
✓ Навчися швидко і правильно вимовляти цю скоромовку.

- 2 Прочитай ще одну скоромовку Юлії Турчиної. Полічи, скільки птахів тут згадується.

Ґелґотів гусак надворі,
сиділа ґава на коморі,

на ґанку індик ґелґотів.
Хто полічив усіх птахів?

- ✓ Випиши слова з літерою ґ.

Blank handwriting practice lines for identifying the letter ґ.

- ✓ Підшукай у книжках чи Інтернеті інші скоромовки на вимову звуків [ґ], [дж], [дз] [дз']. Навчися правильно їх вимовляти.

Розвиток мовлення. Твір-міркування «Кого я вважаю своїм другом або своєю подругою?» (за вказаною темою)

Пригадай! Текст-міркування складається із трьох частин: твердження (думка, яку треба довести), доказ (доведення), висновок.

- 1 Які слова виникають у твоїй уяві, коли ти чуєш слова *друг*, *подруга*? Запиши їх на промінчиках.

- 2 Поясни, чому ти записав (записала) саме ці слова.
3 Прочитай текст. Знайди і підкресли речення, яке виражає його головну думку.

ДВА ТОВАРИШІ

Ішли якось лісом два товариші. Назустріч їм вийшов ведмідь. Один кинувся навтьоки, виліз на дерево й заховався, а другий залишився на дорозі. Упав він на землю і вдав, що мертвий.

Ведмідь підійшов до хлопчика, понюхав його обличчя, та й і пішов собі. Товариш зліз із дерева та, сміючись, і говорить:

— Ну, що ведмідь тобі на вухо сказав?

— Він сказав мені, — відповів хлопчик, — що не варті й доброго слова ті люди, які залишають у біді товариша (За Л. Толстим).

- 4 Придумай і запиши свій заголовок до тексту.

- 5 Які твори про дружбу ти читав (читала)?

- 6 Установи відповідність між частинами прислів'їв (приказок). З'єднай лініями. Поясни, як ти розумієш їхній зміст.

Приятели в тьма,
Вірний друг —
Друзі пізнаються

в біді.
а вірного друга нема.
то найбільший скарб.

- 7 Яке з цих прислів'їв підходить до прочитаного тексту?

- 8 Кого можна вважати справжнім другом (справжньою подругою)? Чи є у вас друзі? Чому ви вважаєте їх друзями? Відповідайте за схемою.

Твердження: _____

Доказ (доведення): _____

Висновок: _____

- 9 Напиши твір-міркування на тему «Кого я вважаю своїм другом або своєю подругою?» Пам'ятай про структуру тексту-міркування!

- 10 Перевір написане. Якщо знайдеш помилки, виправ їх

Урок 13. Вимова і написання слів із дзвінкими і глухими звуками в кінці слова і складу

- 1 Закресли «зайве» слово в кожному рядку. Поясни свій вибір.

Сік, коса, піч, чистий, пух, зуб, скочити, хист.
Зуб, жаба, сич, біда, доба, гедзь, дзиґа.

- 2 Прочитай. Доповни загадку словами з довідки. Запиши слово-відгадку.

Я вухатий ваш дружок,
в мене сірий _____ .
Кущий _____ , довгі _____ ,
я усіх-усіх боюся.

Довідка:

кожушок,
хвостик,
вуса.

- ✓ Випиши із загадки слова, у яких приголосні звуки

тільки дзвінкі _____ ;

тільки глухі _____ .

Випиши слова, які закінчуються дзвінким приголосним

_____ ;

які починаються глухим приголосним

- 3 Зі словами *книжка, грядка, гриб* склади і запиши по одному реченню.

Урок 14. Префікс як значуща частина слова

- 1 Прочитай вірш. Поясни, як ти розумієш значення слова *хліб*.

ХЛІБ

Виріс у полі
на добрій землі,
місце найкраще
знайшов на столі.

Л. Куліш-Зіньків

- ✓ Знайди слова із префіксами. Познач префікси в цих словах.

- 2 Прочитай текст. Із поданих у дужках префіксів підкресли найбільш до- речний у кожному реченні.

П'ятирічний Петрик (при-, під-, про-)їхав до бабусі в гості. Одного разу він вирішив (по-, до-, на-)бігати по замерзлому Дніпру. Тонка крига (під-, у-, про-)валилася. Хлопчик почав тонути.

На березі гралися дівчата. Світлана (за-, с-, пере-)кинула на ходу пальто і (об-, від-, по-)бігла рятувати малюка. Лід загрозово тріснув. Але дівчинка не (за-, з-, роз-)губилася. Вона лягла на кригу і повзком (до-, зі-, ви-)бралася до краю ополонки.

Так хоробра школярка врятувала життя хлопчикові (*з газети*).

- 3 Познач префікси у словах. Поясни значення цих слів.

Препудовий, премудрий,

Найкрасивіший, найдоорніший,

- ✓ Добери і запиши ще кілька слів із цими префіксами.

Розвиток мовлення. Створення коміксу

- 1 Вилучи слова — назви чисел і прочитай слово, яке утворилося.

ОДИНКОДВАМІТРИКС

- 2 Дай відповіді на запитання.

1. Чи знаєш ти, що таке комікс?
2. Чим комікс відрізняється від ілюстрованої книжки?
3. Чи є в тебе улюблені комікси? Хто їхні герої?
4. У яких дитячих журналах часто друкують комікси?

Згадка аллай! Комікс — це зв'язна розповідь, подана за допомогою серії малюнків та підписів до них.

Зверни увагу! Підписи зазвичай мають форму «словесної бульбашки», яка передає мову чи думку персонажа. Найпоширеніші «бульбашки»:

мова

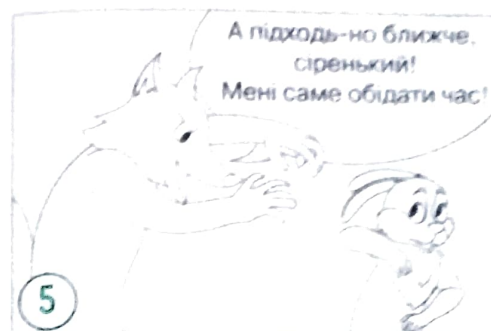
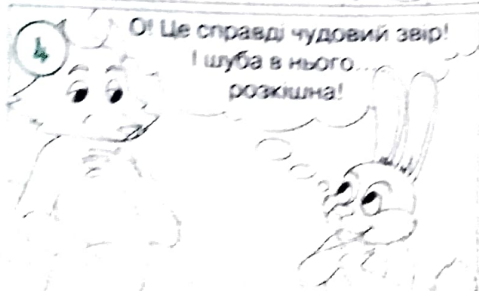
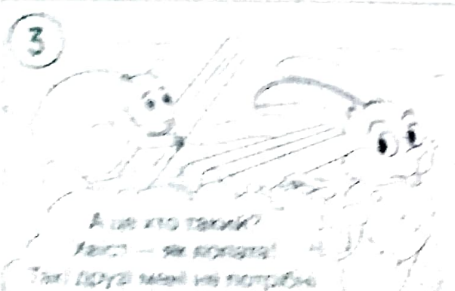
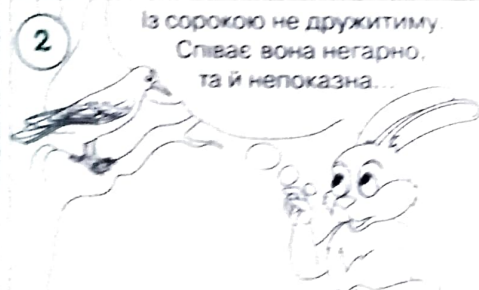
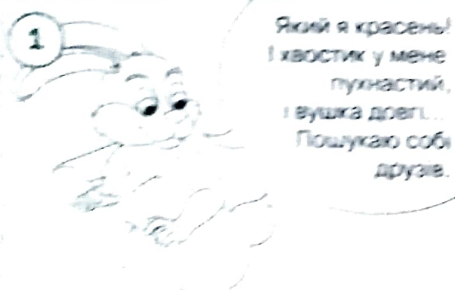
думка

вигук (крик)

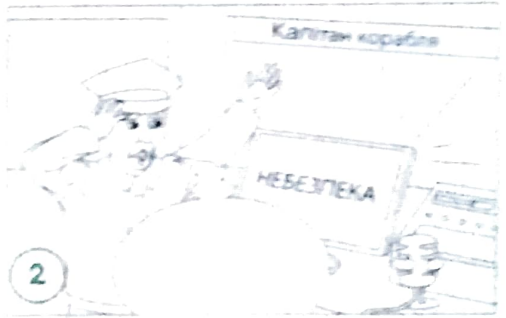
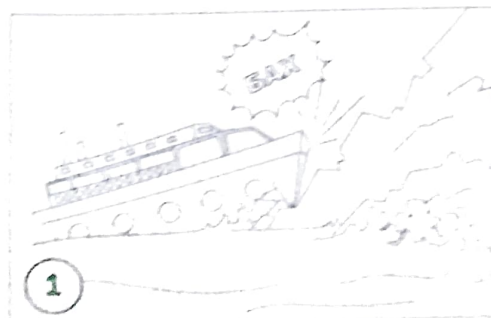
- 3 Розгляньте комікс. Прочитайте написи у «словесних бульбашках».

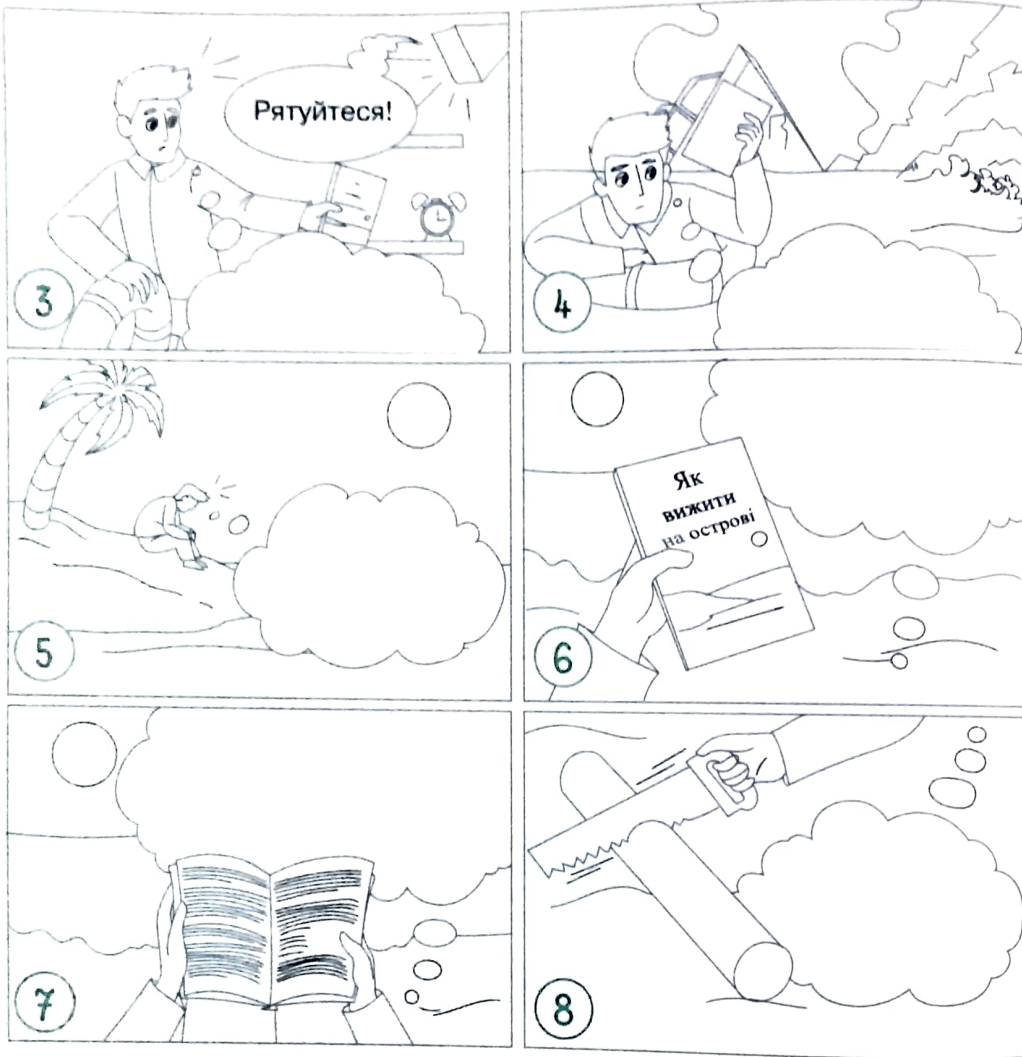

- 4 Дайте відповіді на запитання.

1. Чому зайчик не хотів дружити із сорокою та бобром?
2. Чому обрав собі за друга лиса?
3. Хто виявився справжнім другом? Чому?
4. Чого навчає цей комікс?

- 5 Розгляньте комікс. Подумайте, про що в ньому йдеться. Яку історію за малюнками можна розповісти?

- ✓ Дайте відповіді на запитання.
 1. Що трапилося з кораблем?
 2. Що міг крикнути капітан?
 3. Що вирішив узяти хлопець?
 4. Чи допомогла йому книжка?
 5. Чому комікс названо «Найцінніша річ»?
 6. Чи траплялися з вами випадки, коли книжка допомагала знайти вихід зі складної ситуації?
- ✓ Подумайте, які підписи можна зробити у «бульбашках». Запишіть їх.

5 Створіть комікс, головним персонажем якого може стати кожен із вас. Наприклад, спробуйте скласти історію про те, як ви очікували на подарунки від святого Миколая.

- ✓ Поміркуйте, хто сказав (чи нагадав), що скоро буде свято. Що треба робити, яким треба бути, щоб отримати подарунки. Намалюйте, що ви робили, як себе поводити, що думали, говорили та інше. Зазначте, чи отримали ви подарунок і який саме.
- ✓ Продумайте, які сюжетні моменти ви намалюєте, що напишете в «бульбашках». Придумайте короткі фрази, репліки персонажів. Поміркуйте, у яких саме «бульбашках» ви їх зобразите.
- ✓ Намалюйте сюжетні картинки і напишіть репліки.

ВІДГАДКИ ДО ЗАГАДОК І РЕБУСІВ

с. 8. Дітел, с. 10. Вересень, с. 15. Лисиця, с. 18. Заєць, с. 22. Лисиця, с. 29. Осінь або жовтень,
с. 30. Книжка, с. 33. Осінь, с. 35. Жовтень, с. 44. Мова, с. 48. Білка, с. 51. Листопад, с. 56. Заєць

ЗМІСТ

ТЕКСТ	1
Урок 1. Що таке текст	1
Уроки 2–3. Мета, типи текстів	2
Розвиток мовлення. Докладний переказ	4
Урок 4. Засоби зв'язку речень у тексті	8
Урок 5. Будова тексту	9
Урок 6. Побудова тексту-розповіді	10
Урок 7. Побудова тексту-есе	11
Урок 8. Побудова тексту-міркування	12
Урок 9. Спостереження за ознаками текстів різних стилів	13
Урок 10. Побудова тексту-опису	15
Розвиток мовлення. Художній опис зайця (за світлиною)	16
Урок 11. Абзац	18
Урок 12. План	19
Урок 13. Робота з медіатекстами	20
РЕЧЕННЯ	
Урок 1. Речення	22
Уроки 2–3. Види речень за метою висловлювання та інтонацією	23
Розвиток мовлення. Твір-розповідь «По гриби» (за фрагментом тексту)	24
Уроки 4–5. Звертання. Розділові знаки при звертаннях	27
Урок 6. Члени речення	28
Уроки 7–8. Зв'язок слів у реченні	29
Розвиток мовлення. Текст-міркування «Книжка дорожча за найбільше багатство» (твір за прислів'ям)	30
Урок 9. Урок узагальнення	33
СЛОВО. ЗНАЧЕННЯ СЛОВА	
Урок 1. Багатозначні слова	34
Уроки 2–3. Пряме і переносне значення слів	35
Уроки 4–5. Близькі за значенням слова – синоніми	36
Розвиток мовлення. Перебудова казки	37
Уроки 6–7. Антоніми. Використання словників синонімів, антонімів	41
БУДОВА СЛОВА	
Уроки 1–2. Закінчення слова. Нульове закінчення	42
Урок 3. Основа слова. Частини основи	43
Уроки 4–5. Спільнокореневі слова. Корінь слова	44
Розвиток мовлення. Вибірковий переказ	45
Урок 6. Наголос	48
Урок 7. Загальне поняття про орфограму	49
Урок 8. Вимова ненаголошених голосних звуків [е], [и] в коренях слів	50
Уроки 9–10. Вимова і правопис слів з ненаголошеними [е], [и]	51
Урок 11. Застосування алфавіту	52
Урок 12. Вимова і написання слів зі звуками [г], [дж], [дз], [дз']	53
Розвиток мовлення. Твір-міркування «Кого я вважаю своїм другом або своєю подругою?» (за вказаною темою)	54
Урок 13. Вимова і написання слів із дзвінками і глухими звуками в кінці слова і складу	56
Урок 14. Префікс як значуща частина слова	57
Урок 15. Правопис префіксів роз-, без-	58
Урок 16. Вимова і правопис слів із префіксами с-, в-, з-	59
Розвиток мовлення. Створення коміксу	60

Навчальне видання

ВАШУЛЕНКО Микола Самійлович
ВАСИЛЬКІВСЬКА Надія Адамівна

РОБОЧИЙ ЗОШИТ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

3 клас
(у 2-х частинах)

Частина 1

Редактор Н. А. Чаплюк
Технічний редактор Л. І. Аленіна
Коректор О. В. Сєверцева
Комп'ютерна верстка І. М. Сога

У посібнику використано ілюстрації Н. Ісай та матеріали із сайту freepik.com

Формат 84 x 108¹/₁₆. Ум. друк. арк. 6,72
Обл.-вид. арк. 5,71. Наклад 25 040 пр.
Зам. № 10541.

ТОВ «ВИДАВНИЧИЙ ДІМ «ОСВІТА»

Свідоцтво «Про внесення суб'єкта видавничої справи до державного
реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції»
Серія ДК № 6109 від 27.03.2018 р.

Адреса видавництва: 04053, м. Київ, вул. Обсерваторна, 25
www.osvita-dim.com.ua

Віддруковано ТОВ «Поліпринт»
Свідоцтво «Про внесення суб'єкта видавничої справи до державного
реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції»
Серія ДК № 1250 від 27.02.2003 р.
04074, м. Київ, вул. Лугова, 1А